

УДК 811.161.2'01'16''

DOI: 10.18523/lcmp2522-9281.2019.5.84-97

Катажина Якубовська-Кравчик

<https://orcid.org/0000-0002-6281-7011>

Світлана Романюк

<https://orcid.org/0000-0003-0569-7663>

УНІВЕРСАЛІЗМ ВОЄННОЇ ТЕМАТИКИ? ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ІЛЮСТРОВАНОЇ КНИЖКИ (НА ПРИКЛАДІ ПРОЕКТУ ТВОРЧОЇ МАЙСТЕРНІ «АГРАФКА» «ВІЙНА, ЩО ЗМІНИЛА РОНДО»)

У статті розглянуто ілюстрований проект – дитячу книжку «Війна, що змінила Рондо» авторів Андрія Лесіва і Романи Романишин, а на основі зіставного аналізу вказано на особливості її перекладу польською мовою. У роботі використано мовознавчо-культурознавчий підхід, який дав змогу цілісно охопити й описати характерні риси видання, що типові для оригіналу й відображені в перекладі.

Ключові слова: переклад, дитяча література, воєнна тематика, слово, образ.

Вступ

Тема соціально-культурних змін, пов'язаних із Революцією Гідності, а після неї – воєнними діями на сході України, знайома польському читачеві з такої літератури, як збірник «Вогонь Майдану. Щоденник революції гідності», «Сезон на соняшники» Ігоря Т. Меціка, «Мене звати Майдан» Войцеха Кудиби, «Земля і кров» Войцеха Мухи, «Привіт з Новоросії» Павла Пеньонжка та ін.¹ Серед польських текстів на видавницькому ринку є також переклади української літератури, наприклад, том віршів «Українська надія» за редакцією Євгенія Соболя, «Абрикоси Донбасу» Любові Якимчук, «Інтернат» Сергія Жадана тощо. Така література, з одного боку, наближає проблематику конкретного історичного становища

---

¹ Твори, присвячені тематиці Революції Гідності й АТО, видані польською мовою, стали, зокрема, об'єктом досліджень польських літературознавців – А. Новацького, М. Замбжицької, К. Якубовської-Кравчик.

сусіднього народу, з іншого, – допомагає зрозуміти культурні процеси, що утворюють його. У пропонованій статті ми проаналізуємо згадані явища, відображені в перекладі книжки, призначеної для наймолодшого польськомовного читача, – «Війна, що змінила Рондо».

Теоретичне підґрунття

Услід за теоретиками перекладу вважаємо, що зосередження на тематичі перекладу дитячої літератури потребує більшої уваги науковців, а про складність самого процесу, як і його аналізу, свідчать опрацювання польських дослідників Б. П'єцихни (Pięciuchna, 2013), М. Бородо (Borodo, 2009) й ін.², чи зацікавлення українських, наприклад, А. Потапової (Потапова, 2009), І. Олійник (Олійник, 2013). Їхні роботи не тільки можуть вплинути на встановлення властивих цьому видові художньої літератури перекладацьких стратегій, а й допоможуть перекладачеві уникнути потенційних помилок, адже дитяча література впливає на формування естетичних смаків читачів, на подальший вибір дітьми, а потім дорослими тих чи тих видань і врешті-решт формує мовну свідомість і вразливість читача. Саме тому підхід до творчої роботи, якою є перекладацька майстерність, має бути не менш продуманим, ніж написання оригіналу, а відповідність обох варіантів свідчитиме про те, чи зміг перекладач донести до іншомовної аудиторії той зміст, про який ішлося авторові.

Методи дослідження

Посилаючись на дослідження Тео Германса, М. Гейдел пише про проблеми адекватності перекладу, на які ми також звернемо увагу, особливо на те, що «абсолютна еквівалентність – це смерть перекладу, хоч і переклад не в стані вчинити самогубство, оскільки в ньому завжди існують відмінності» (Heydel, 2009, s. 343–346)³. Подібності й відмінності в перекладі публікації Творчої майстерні «Аграфка», виданої польською мовою, стали предметом нашого дослідження.

Матеріал дослідження

«Війна, що змінила Рондо», написана й зілюстрована як цілісний проєкт книжка Романи Романишин та Андрія Лесіва, – це видання, присвячене темі війни. Книжку видало в 2015 р. у Львові «Видавництво Старого

² Див. номери 22–23 журналу, присвяченого питанням перекладу: <http://www.ejournals.eu/Przekladaniec/2009/Numer-22-23/art/3003>.

³ Переклад наш. – К. Я.-К., С. Р.

Рис. 1

Лева», а переклад польською мовою «Wojna, która zmieniła Rondo», авторства Александри Ади Оранж, побачив світ завдяки видавництву «Політична критика» через рік після прем'єри в Україні (рис. 1). За допомогою тексту та відповідних ілюстрацій автори намагаються допомогти молодому читачеві зіткнутися з надзвичайно складною темою війни. У ній представлена не лише жорстокість збройних конфліктів, а й надія на їхнє подолання завдяки спільним діям, боротьбі за добро і красу, навіть за найнесприятливіших обставин.

Відома не лише в Україні, а й у світі Творча майстерня «Аграфка» – це тандем художників, які ілюстрували книжки таких класиків, як Іван Франко, Богдан-Ігор Антонич, Віслава Шимборська, серію книжок, присвячених важливим діячам української культури («Франко від А до Я», «Шептицький від А до Я»), і декілька авторських проєктів для дітей («Антоміми», «Зірки і макові зернята», «Мій дід і речі в нім», книжки-картинки «Голосно, тихо, пошепки», «Я так бачу»). Діяльність майстерні було відзначено десятки разів, зокрема, на Форумі видавців у Львові, на Міжнародній бієнале ілюстрації у Братиславі, на фестивалі Sharjah Children's Reading Festival в Об'єднаних Арабських Еміратах, на книжковому ярмарку у Франкфурті. Книжку «Війна, що змінила Рондо» відзначено на виставці дитячої книжки в Болоньї, наразі її переклали п'ятьма мовами: польською, словацькою, французькою, китайською і корейською. У пропонуваній статті ми проаналізуємо польський переклад, беручи до уваги два аспекти – мовний і культурознавчий.

Результати дослідження

Загалом відомо, що ілюстрована книга посідає особливе місце у вивченні молодого читача ⁴. Як стверджує Барбара Бадер, вона є «текстом, ілюстраціями і цілісним проектом; може бути виконана вручну або становити комерційний продукт; є соціальним, культурним й історичним документом, і, в першу чергу, досвідом для дитини. Як форма мистецтва вона залежить від співзвучності образів і слів, зображених одночасно на кожному розвороті та драматизмі перевертання сторінок. Ілюстрована книжка у свій спосіб має необмежені можливості» (Bader, 1976, p. 1). Зазвичай, це перший вид літератури, який потрапляє в руки дитини і завдяки якому вона здобуває початкові знання про оточення – про світ із його різноманітністю, дивовижністю і складністю. Якщо йдеться про художню літературу, то це ще й перший контакт із мистецтвом. Отже, велике значення має не лише саме оповідання (слова, текстове наповнення), а й графіка (образ, зображення), що, як ми переконуємося, свідомо й планово врахували і зреалізували автори й видавці аналізованої книжки ⁵.

Переклад польською мовою уже на перший погляд відрізняється, йдеться про зміну формату видання: український оригінал є гарною публікацією на крейдованому папері А4, польський переклад – економічніший, формату А5. Так втрачається сила естетики та сенсорики, які пов'язані з приємністю дотику до книжки і враженнями від її форми. Однак загалом цей факт не впливає на сприйняття глибоко обдуманих і старанно підібраних ілюстрацій, які передано абсолютно точно, без жодних змін. Надзвичайне співвідношення ілюстрацій і змісту сформоване завдяки їх одночасному створенню одними й тими самими авторами, що останнім часом є характерним для підготовки ілюстрованих книжок. Це дає можливість свідомому художньому вибору розвивати стиль і засоби враження. У польському перекладі такий підхід повністю враховано й дотримано. Однак увагу привертають дві зміни, хоча й непомітні, але, думаємо, досить значні. Перша з них – це запис назви на титульній стороні. За збереження однакового складу графічного макета помітною є зміна

⁴ Про українські книжки, присвячені тематиці війни і Майдану, писали, поміж іншими: М. Светліцький (Świetlicki, 2018, s. 119–130), К. Якубовська-Кравчик (Jakubowska-Krawczyk, 2016, s. 137–174); Т. Качак (Kachak, 2018, s. 161–174).

⁵ Про труднощі перекладу ілюстрованої книжки (picturebook) писав, зокрема, Е. О'Салліван (O'Sullivan, 2010).

кольору. У початковому варіанті назву *Війна, що змінила Рондо* представлено білим кольором, у польському перекладі напис чорний. Ця деталь має значення, оскільки відображає контекст сприймання повідомлення молодим читачем. Символіка чорного, пов'язана в європейській культурі з трауром, гріхом, злом, підкреслює як духовне, так і фізичне знищення, викликане війною. Чорний колір асоціюється з відчаєм і ситуаціями без виходу, білий є нейтральним, він символізує початок, чистоту, невинність. Можливо, видавці хотіли звернути увагу читача не на війну, а на ідеальне місто – Рондо, або цей вибір впливає з їхнього композиційного задуму?

Наступним важливим елементом зміни графіки є зображення вступу збройних сил у місто (*У наше місто йде війна*). В українській версії художники використали форму літери *Й* у слові *ВІЙНА*, верхня частина якої (дашок) представлена у формі якогось вантажу, який спускають із військового вертольота. Це дало змогу авторам представити деконструкцію

(переоосмислення, за Жаком Дерріда) існуючого простору. У польському перекладі не вдалося цього передати, хоча ілюстратори використали літеру *J* зі схожою метою, проте загалом запланований аспект ідеологічного послання був втрачений (рис. 2). Не зовсім зрозуміло є заміна напису над графікою *Співоча оранжерія* – українською білим кольором писаними літерами, а у польській версії напис подано у вигляді ілюмінації. Проте згадані відмінності в обох варіантах видання – поодинокі й окрім описаного літерного оформлення (*Й*/*J*) не впливають на сприйняття іншомовної роботи загалом.

Рис. 2

Безсумнівно, важливим аспектом функціонування аналізованої книжки на читацькому ринку є соціально-політичний контекст. Її оригінал створений і функціонує в державі, східна частина якої охоплена війною. Її потенційні українські читачі щоденно змушені відчувати на собі жорстокість кривавого конфлікту. Для дітей, які не є безпосередніми свідками протистояння на сході, тобто тих, які мешкають в інших регіонах України, війна, на жаль, також не є абстрактним поняттям – їхніх батьків, рідних, знайомих відправляють до війська. Постійне почуття невпевненості і зміни, якими воно супроводжується, призводять до того, що культурне прочитання *Війни* має вимір конкретного вкорінення в реальність, в якій щоденно перебувають українські читачі. Тому можливо, в їхній інтерпретації найбільший акцент ставиться на ті аспекти, що дають надію на бажане швидке завершення воєнних дій.

Зовсім інше сприйняття спостерігатиметься у польських читачів. Для них війна є поняттям абстрактним, далеким і, можливо, незрозумілим. Напевне, іноді вони бачать фотографії або новини з територій, охоплених війною, наприклад ті, які показують у ЗМІ, але для більшості тематика залишається «закритою» в засобах інформації. Незважаючи на складну тему, порушену у книжці, її сприйняття читачами-іноземцями, прочитання й перегляд видання, здається, є дуже важливим саме для них. Значимо, що не варто розраховувати на терапевтичний відгук від прочитання або сильне емоційне враження, адже це, швидше за все, література, яка описує зло, що коїться десь далеко в світі, а також показує, що його можна подолати, спільно створюючи добро. Складно говорити про амбівалентність сприйняття перекладу молодих читачів в обох країнах. В есе «Як нове приходиться у цей світ: Постмодерний простір, постколоніальні часи та проблеми культурного перекладу» Гомі Бгабга звертає увагу на простір «поміж», тобто такий, що зазнає постійного перетворення (Bhabha, 2010, s. 237). Як пише Гомі Бгабга, «річ, виражена за допомогою однієї мови, не може бути пришита до сорочки іншої. Еквівалентність між мовами є завжди результатом обговорення простору “поміж”». Для Бгабги «поміж» – це переважаний простір, який «несе відповідальність за значення культури» (Bhabha, 2010, s. 25). У цьому випадку складно говорити про такий простір, а безодню, що виникає з різниці культурного сприйняття книжки, неможливо скоригувати в процесі перекладу. Вальтер Бенджамін представив переклад як подальше життя (*Fortleben*), шлях

до загробного життя тексту, який без перекладу потрапив би у несвідомість і забуття. У таких категоріях можна розглядати переклади «Війни...». Адресована спочатку українському читачеві як відповідь на спалах війни в країні, створена в результаті потреби донести до дітей її механізми і дати молоді надію на покращення ситуації, в якій опинилася їхня країна, вона отримує друге життя в інших державах як універсальне оповідання про перемогу добра над злом. На відміну від інших прикладів в українській літературі для дітей, присвячених темі війни, видання майстерні «Аграфка» не містить локальних культурно-історичних контекстів⁶. З одного боку, це позбавляє здатності сприймати складні прошарки інтерпретації дійсних фактів, з іншого, не ускладнює прочитання тексту читачами, які не знають цих контекстів.

Залишаємо поза увагою аналіз сприйняття тексту окремою людиною, як відомо, воно буде різне у кожного з нас, незалежно від того, якою мовою ми її прочитаємо. О. Войтасевич, пишучи про процес перекладання, обстоює тезу, що реакції, які викликає певний текст у різних осіб, можуть бути якщо не ідентичні, то принаймні дуже схожі (при цьому автор має на увазі високий ступінь подібності сприйняття, а не *stricte* тождність) (Wojtasiewicz, 2007, s. 24–25). Хоча сприйняття тексту не було об'єктом нашого дослідження, поділяємо думку про те, що книжка не може викликати однакові емоції у польського й українського читача і з іншої причини, тобто появи перекладу як такого, адже вже сама дія – перенесення одного тексту в інші мовні координати – вказує на початок існування двох одиниць, які ми й сприйматимемо двояко, тобто як оригінал і переклад. При цьому важливо згадати, що обидва тексти потрібно трактувати рівноправно, із застереженням, що, за словами дослідника, оригінал художнього тексту часто вважають головним щодо його перекладу (Wojtasiewicz, 2007, s. 27). Щодо аналізованого видання, то воно відповідає дефініції, за якою обидва тексти мають ідентичне значення й функції: впливає це передусім із комплексного врахування польським видавцем усіх елементів – як мовних, так і графічних.

Звернемо увагу на кілька особливостей, типових для мови перекладу. Пам'ятаємо при цьому, що книжка скерована передусім до молодшого читача, отож перше, з чим мусить зіткнутися перекладач – це передати імена головних героїв так, аби наблизити їхні особи до адресата.

⁶ Про це писав у цитованій вище статті М. Светлицький (Świetlicki, 2018, s. 119–130).

Для цього перекладачі часто вдаються до таких змін-варіацій, які матимуть позитивне сприйняття у дитини, пор. наприклад: ім'я ведмедика *Winnie The Pooh* українською передали як *Вінні Пух* (тобто максимально наближено до оригіналу за фонетичною подібністю, сприймається воно так, що дитині зрозумілою є поєднуваність – імені *Вінні* і загальної назви *пух* – від наповнення іграшок), а польську назву *Miś Puchatek* передано так, аби було звично й зрозуміло польській дитині, – тобто *ведмедик* і *пухнастий* – від наповнення, але й вигляду⁷.

В аналізованій книжці з'явилися три імені, доповнимо, незвичні й для українського читача – *Данко* (напевно зменшене від Данило, але нечасто вживане, частіше – *Данилко*), *Зірка* (жіноче ім'я, що трапляється надзвичайно рідко, більше як сценічне ім'я, псевдонім, воно є похідним від давнього старослов'янського *Зоря* (зірка)) і *Фабіян*. Останнє поширене у польській мові, тому у перекладача немає з ним проблем – воно має таку саму версію у польському перекладі, натомість щодо двох попередніх перекладач використала різні стратегії: *Зірку* передала за семантичною ознакою слова – *Gwiazdka*, а *Данко* – як зменшену форму від імені *Daniel (Danek)*, щоправда, теж не надто звичну для польських дітей. У такий спосіб сприйняття назв читачами має відповідати задумові авторів, тобто бути дещо незвичним і винятковим, а одне з них – *Зірка* – мати ще й додаткову конотацію. Адже, як ми побачимо далі у тексті, цей герой вмів літати, ймовірно, саме тому наділений таким ім'ям.

Проте головну особливість перекладу цього проекту, на нашу думку, становить графічне оформлення – не тільки малюнки, а й текст. Він є послідовним, на кожній сторінці, відображенням оригіналу. Під час роботи перекладач мусив не тільки передати сенс і зміст повідомлення, виконати досконалий художній переклад, а й відтворити його в ідентичній формі, як оригінал. Крім того, що посторінковий переклад тексту нічим не відрізняється від вихідного, тобто є графічне зображення на певних сторінках, доповнене текстом, що повністю віддає польськомовна версія, але, крім того, збережено поділ на абзаци, графічний запис (особливо виразно – пор. *Війна торкнулася кожного...* й текст угорі, *...бо війна не мала серця* й повний текст), але навіть подекуди

---

⁷ Детальніше про імена героїв у перекладах польською, німецькою і чеською мовами «Вінні Пуха» А. Мілна див.: (Lipiński, 2004, s. 60–75).

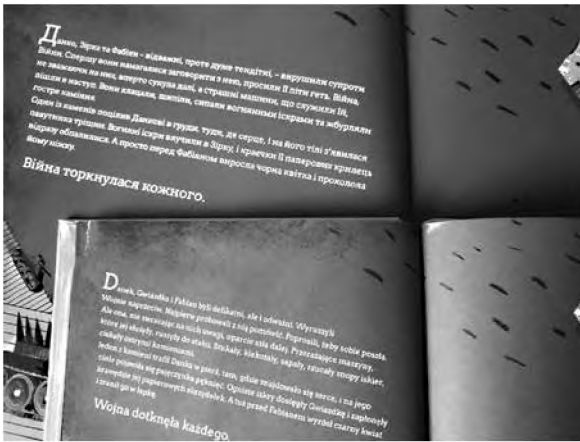

Рис. 3

й кількість лінійок (рис. 3). Виникає це не з того, що перекладач правильно передала зміст, нагадаймо, не надто простий, а передусім із того, що пропонується читачеві книга має становити цілісний проєкт – слово+зображення, які мають доповнювати одне одного. У такий спосіб збирається найважливіше,

що допоможе сприйняти цілісний продукт, – інтенція, бачення автора (пор.: Lipiński, 2004, s. 33). Завдання не з простих, зважаючи на особливості тематики, завуальованість місця й часу, які стали канвою для цього твору, зрештою, універсалізм, який дав змогу, поміж іншими, перекласти книжку різними мовами без утрати усіх її вартісних елементів.

Висновки

Беручи до уваги різні мовні рівні перекладу, звернемо увагу на такі особливості.

На синтаксичному рівні: оскільки оформлення думок відбувалося з використанням простих конструкцій, єдине, що відрізняє обидва варіанти – це пристосування тексту до синтаксичних правил польської мови, для їхнього кращого сприйняття. Пор.: ... *Fabian nigdy nie zniżył go z ziemi, dlatego tak mocno trzymał się ziemi. I Ronda; A це ретельно вивчав за атласом їхні довгі назви латиною, бо хотів знати й розуміти, котра квітка чого потребує найбільше / Bardzo pilnie uczył się z atlasu ich długich łacińskich nazw. Chciał wiedzieć i rozumieć, czego najbardziej potrzebują; переформулювання думки, за умови, якщо вихідна конструкція не є типовою для мови перекладу: *A щоранку, як тільки сходило сонце, квіти хором виконували гімн міст, урочисто підводячи голівки вгору. До світла /**

*Każdego ranka, kiedy wstawalo słońce, chór kwiatów, unosząc główki w kierunku złotej kuli, uroczyście śpiewał hymn miasta; Данко, Зірка та Фабіян – відважні, проте дуже тендітні, – вирушили супроти Віїну / Danek, Gwiazdka i Fabian byli delikatni, ale i odważni. Wyruszyli Wojnie naprzeciw; чи звичайний поділ речень – знову ж таки, він виникає із типовості й правильності побудови речень у польській мові: *A всі мешканці, незвичайні й дуже тендітні, вирощували квіти, плекали сади і парки, будували химерні будинки, розмовляли з птахами та рослинами, любили співати, малювати, писати вірші / Jego mieszkańcy byli niezwykli i bardzo wrażliwi. Hodowali kwiaty, pielęgowali sady i parki, wznosili przepiękne budynki, rozmawiali z ptakami i roślinami, uwielbiali śpiewać, malować i pisać wiersze.**

Підсумовуючи, зауважимо, що наведені приклади трансформацій виникали з потреби такого передавання змісту, щоб за умови збереження сенсу, в коротких фрагментах, без значних відхилень, викликати в іншомовного читача такі самі емоції, як і в українського адресата. Цього вимагає елементарне правило перекладання: використання виключно типових для мови перекладу елементів так, аби не відображати дослівно оригінал (Lipiński, 2004, s. 77), що свідчило б, за словами К. Ліпінського, про «ведмежу послугу авторові» (Lipiński, 2004, s. 29). На нашу думку, такого потенційного закиду перекладачеві вдалося однозначно уникнути, про що свідчить, наприклад, зростаюча розбіжність далі у тексті, яка виникає з його більшої інформаційної наповненості, а звідси – і намагання використати різні перекладацькі стратегії, що було неможливо у коротких і простих фрагментах на початку книжки. Зазначимо, що за збереження змісту повідомлення траплялося, що перекладач використав додатковий знак три крапки замість крапки в оригіналі. Таке рішення не має особливого вмотивування, пор. речення *A co najgorsze – przestały śpiewać...* чи закінчення книжки – останнє речення *I bardzo dużo czerwonych maków porasta teraz całe miasto...*, проте не є відхиленням у перекладацькій майстерності, де перекладачеві історично відведено роль креатора, творця тексту⁸.

На лексичному рівні: використання слів, зрозуміліших для читача, але таких, які не відбігають від задуму авторів (*douczemy – zupełnie*, хоча найближчим є варіанти *doszczętnie, do szczętu*, проте вони складніші для

⁸ Пор.: висловлювання Цицерона, Горация у: (Lipiński, 2004, s. 29).

малого читача); використання регіоналізмів і їх заміна (*rower* / *rower* (українською правильно *welociped*, *rower* – полонізм і регіоналізм, типовий для Галичини), заміна складних формулювань-термінів більш зрозумілими відповідниками (*складні фігури вищого пілотажу* / *wyszukane podniebne akrobacje*); відмінювання: Рондо – невідмінюване в українській мові, на відміну від польської – *Ronda*, *w Rondzie*. Поява метафор у перекладі має допомогти краще зрозуміти те, що мовою оригіналу передано в інший спосіб, напр.: *війна зупинилася ненадовго* – *wojna zastygła na chwilę*. Проте згадаємо й про інший аспект – порівняння, які в перекладі передано точно, напр.: *Світився, наче ліхтарик* / *Świecił się jak latarenka*. Зазначимо, що цей приклад є авторським порівнянням, якого не фіксує словник, тому той факт уможливив дослівне передавання порівняння польською мовою.

Загалом думаємо, що переклад книжки повністю залежав від її графічного оформлення, адже малюнки й текст становлять цілісний проект, саме тому його подальша адаптація іноземними мовами відбувалася з урахуванням факту поєднуваності форм. У результаті іншомовний читач отримав продукт, повністю збіжний із оригіналом. Як відомо, зазвичай при перекладі зберігають обкладинку, подекуди ілюстрації (пор. напр., «Маленький принц» А. Сент-Екзюпері), але те, що вирізняє аналізовану роботу – це абсолютна поєднуваність слова й образу, які повинен передати перекладач, враховуючи не тільки слова письменника, а й роботи ілюстратора, оскільки у нашому випадку книжка є цілісним виданням, виконаним Р. Романишин і А. Лесівим, які разом її написали й оформили.

Список використаної літератури

- Олійник, І. (2013). Інтерпретація дитячої літератури: погляди – переклади – трансформації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна», 36, 343–346.
- Потапова, А. (2009). Дитяча література: підходи та критерії перекладу. *Вісник Житомирського державного університету, Філологічні науки*, 4, 193–197. Взято з http://eprints.zu.edu.ua/4097/1/Vip_49_40.pdf.
- Bader, B. (1976). *American Picturebooks: From "Noah's Ark" to "The Beast Within"*. New York: Macmillan.
- Bhabha, H. (2010). *Miejsca kultury*. Przeł. T. Dobrogoszcz, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Borodo, M. (2009). Adaptacje w dobie globalizacji. *Przekładaniec*, 22–23, 205–219. Retrieved from <http://www.ejournals.eu/Przekladaniec/2009/Numer-22-23/art/3003>.
- Chmielewska, I. (2014). Picturebook – książka dla ludzi w każdym wieku. *Konteksty*, 2, 106–113.

- Heydel, M. (2009). Zwrot kulturowy w badaniach nad przekładem. *Teksty drugie*, 6, 21–33. Retrieved from http://rcin.org.pl/ibl/Content/50724/WA248_66417_P-I-2524_heydel-zwrot.pdf.
- Jakubowska-Krawczyk, K. (2016). Przestrzeń realna czy mityczna? Kazka pro Majdan Chrystyny Łukaszczyk. In Kosteckiej, W., & Skowery, M. (Red.). *Geografia krain zmysłowych. Wokół kategorii miejsca i przestrzeni w literaturze dziecięcej, młodzieżowej i fantastycznej* (s. 137–174). Warszawa: SBP.
- Kachak, T. (2018). The Theme of Death in Ukrainian Literature for Children: Author's Interpretation – Artistic Peculiarities – Reader's Perception (based on Halyna Kyrpa's story "My Dad Has Become a Star"). *Studia polsko-ukraińskie*, 5, 161–174.
- Lipiński, K. (2004). *Mity przekładoznawstwa*. Kraków: Wydawnictwo EGIS.
- Mantei, J., & Kervin, L. (2014). Interpreting the images in a picture book: Students make connections to themselves, their lives and experiences. *English Teaching: Practice and Critique*, 13 (2), 76–92.
- O'Sullivan, E. (2010). More than the sum of its parts? Synergy and picturebook. In Di Giovanni, E., Elefante, C., Pederzoli, R., & Lang, P. (Eds.). *Writing and Translating for Children* (pp. 133–138). Brussel: Lang Verlag.
- Pieczychna, B. (2013). Problemy tłumaczeniowe w przekładzie irlandzkich baśni. *Białostockie Archiwum Językowe*, 13, 253–274. Retrieved from https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/1129/1/BAJ_13_Pieczychna.pdf.
- Sipe, L. R. (1998). How Picture Books Work: A Semiotically Framed Theory of Text-Picture Relationships. *Children's Literature in Education*, 29 (2), 97–108.
- Świetlicki, M. (2018). „Oh, What a Waste of Army Dreamers...”: The Revolution of Dignity and War in Contemporary Ukrainian Picturebooks Art. *Foloteknos*, 8, 119–130.
- Wojtasiewicz, O. (2007). *Wstęp do teorii tłumaczenia*. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.
- Yamazaki, A. (2002). Why Change Names? On the Translation of Children's Books. *Children's Literature in Education*, 33 (1), 53–62.

References

- Bader, B. (1976). *American Picturebooks: From "Noah's Ark" to "The Beast Within"*. New York: Macmillan.
- Bhabha, H. (2010). *Miejsca kultury*. Przeł. T. Dobrogoszcz, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Borodo, M. (2009). Adaptacje w dobie globalizacji. *Przekładaniec*, 22–23, 205–219. Retrieved from <http://www.ejournals.eu/Przekladaniec/2009/Numer-22-23/art/3003>.
- Chmielewska, I. (2014). Picturebook – książka dla ludzi w każdym wieku. *Konteksty*, 2, 106–113.
- Heydel, M. (2009). Zwrot kulturowy w badaniach nad przekładem. *Teksty drugie*, 6, 21–33. Retrieved from http://rcin.org.pl/ibl/Content/50724/WA248_66417_P-I-2524_heydel-zwrot.pdf.
- Jakubowska-Krawczyk, K. (2016). Przestrzeń realna czy mityczna? Kazka pro Majdan Chrystyny Łukaszczyk. In Kosteckiej, W., & Skowery, M. (Red.). *Geografia krain zmysłowych. Wokół kategorii miejsca i przestrzeni w literaturze dziecięcej, młodzieżowej i fantastycznej* (s. 137–174). Warszawa: SBP.
- Kachak, T. (2018). The Theme of Death in Ukrainian Literature for Children: Author's Interpretation – Artistic Peculiarities – Reader's Perception (based on Halyna Kyrpa's story "My Dad Has Become a Star"). *Studia polsko-ukraińskie*, 5, 161–174.
- Lipiński, K. (2004). *Mity przekładoznawstwa*. Kraków: Wydawnictwo EGIS.
- Mantei, J., & Kervin, L. (2014). Interpreting the images in a picture book: Students make connections to themselves, their lives and experiences. *English Teaching: Practice and Critique*, 13 (2), 76–92.

- O'Sullivan, E. (2010). More than the sum of its parts? Synergy and picturebook. In Di Giovanni, E., Elefante, C., Pederzoli, R., & Lang, P. (Eds.). *Writing and Translating for Children* (pp. 133–138). Brussel: Lang Verlag.
- Oliinyk, I. (2013). Interpretatsiia dytiachoi literatury: pohlyady – pereklady – transformatsii [Interpreting children's literature: views – translations – transformations]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriya "Filolohichna"* [Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. The Philological Series], 36, 343–346 [in Ukrainian].
- Pieychna, B. (2013). Problemy tłumaczeniowe w przekładzie irlandzkich baśni. *Białostockie Archiwum Językowe*, 13, 253–274. Retrieved from https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/1129/1/BAJ_13_Pieychna.pdf.
- Potapova, A. (2009). Dytiacha literatura: pidkhody ta kryterii perekladu [Children's literature: approaches and translation criteria]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu, Filolohichni nauky* [Bulletin of Zhytomyr State University, Philological Sciences], 49, 193–197. Retrieved from http://eprints.zu.edu.ua/4097/1/Vip_49_40.pdf [in Ukrainian].
- Sipe, L. R. (1998). How Picture Books Work: A Semiotically Framed Theory of Text-Picture Relationships. *Children's Literature in Education*, 29 (2), 97–108.
- Świetlicki, M. (2018). „Oh, What a Waste of Army Dreamers...”: The Revolution of Dignity and War in Contemporary Ukrainian Picturebooks Art. *Foloteknos*, 8, 119–130.
- Wojtasiewicz, O. (2007). *Wstęp do teorii tłumaczenia*. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.
- Yamazaki, A. (2002). Why Change Names? On the Translation of Children's Books. *Children's Literature in Education*, 33 (1), 53–62.

Abstract

*Katarzyna Jakubowska-Krawczyk,
Svitlana Romaniuk*

UNIVERSALISM OF THE TOPIC OF WAR? PROBLEMS OF TRANSLATION OF THE ILLUSTRATED BOOK: THE CASE OF “THE WAR THAT CHANGED RONDO”

Background. The topic of socio-cultural changes related to the Revolution of Dignity and subsequently to the military actions in the east of Ukraine. is familiar to the Polish reader from many publications, both literary and scientific. The proposed article deals with an illustrated project – a children's book “The War that Changed Rondo” by Andrey Lesiv and Romana Romanyshyn, as well as its translation into Polish.

Purpose. We agree with translation theorists claiming that children's literature deserves more attention from scholars; many researchers clearly show the complexity both of the process itself and of its analysis. We build upon these insights in our paper.

Methods. Basing on comparative analysis, we highlight the specifics of the translation (to Polish) of the illustrated children's books dealing with the complex issues of war. We combine the linguistic approach with the cultural one, which allows us to comprehensively investigate the characteristics of the publication, as they were reflected in the translation.

Results. In general, we think that the translation process was strongly shaped by the graphic design of the book, since the drawings and the text are inseparable here. As a result, the Polish reader received a product that was equivalent to the original.

Discussion. We consider the analysis of children's literature that addresses the complex contemporary problems to be extremely relevant. Translated works pose an even greater challenge to both the researcher during the analysis and the publisher, and further to the reader, who is to convey and understand the complex context of the picturebook.

Keywords: translation, children's literature, military topics, word, image.

Матеріал надійшов 12.08.2019